

COSTUL VIETII ȘI PROTECȚIA SOCIALĂ

Marius LEFTER

Orice demers economic, pentru a avea șanse de succes, trebuie să aibă în vedere de cele mai multe ori, multiplele și complicatele implicații sociale pe care acțiunea sa le poate declanșa. Aceasta este valabil în țările unde democrația are vechi tradiții, iar bunăstarea nu este doar un slogan ci o realitate comună. Cu atât mai mult în țara noastră, după falimentul economiei hipercentralizate, se impune cu necesitate împletirea cu folos a acțiunii economice cu dezideratul avansării către asigurarea bunăstării sociale. Astfel, în abordarea complexă și completă a problematicii specifice tranziției spre un nou sistem economic, nu sînt indiferente costurile sociale previzibile, cu atât mai mult cu cît ele poartă denumiri deloc atrăgătoare: renunțări, frustrări, sărăcie sau alienare.

În argumentarea celor de mai sus, este suficient să ne oprim asupra unuia din punctele de sprijin ale reformei economice din țara noastră — reforma prețurilor. Sub denumirea ei actuală de „liberalizare”, această măsură de politică economică este menită să desfacă sistemul greoi, birocratic, creat de economia socialistă, în cele mai mici componente, pentru a refacă un ansamblu nou; pe tiparele naturale și benefice ale concurenței și dinamismului economic. Dincolo de disputele teoretice care se opun sau aduc argumente favorabile acestui demers economic, o analiză atentă a implicațiilor ce decurg din această măsură poate releva aspecte contradictorii.

Fața medaliei o constituie avantajele nete aduse de un nou și flexibil mecanism de formare a prețurilor, în raport cu starea echilibrului cerere-ofertă; avantajele se pot concretiza în stimularea celor care produc mărfuri utile și deci cerute, antrenarea concurenței, atragerea întreprinzătorilor autohtoni și străini în procesul producerii bunurilor materiale, sancționarea, de către piață, a celor care produc mărfuri inutile sau de slabă calitate etc. *Reversul medaliei* poartă un singur nume: creșterea costului vieții. Și nici nu s-ar putea altfel, în condițiile date ale unui dezzechilibru major existent între necesități și ceea ce se produce pe fondul unei cereri solvabile mult superioare ofertei.

Concepută a se desfășura în mai multe etape, liberalizarea prețurilor și-a consumat deja primele două acte (la 1 noiembrie 1990 și 1 aprilie 1991), urmînd ca ea să devină deplină la debutul lui 1992. În acest cadru, prețurile majorității bunurilor ce dețin ponderi im-

portante în consumul populației au suferit creșteri de 200, 300 sau chiar 400%, fapt ce a impus luarea în considerare a aspectelor sociale ale liberalizării prețurilor ca obiectiv economic. Astfel, una din premisele necesare combaterii pe cât posibil a efectelor negative ale reformei prețurilor o constituie măsurarea influențelor în timp asupra costului vieții. Pentru aceasta, se recurge la calculul indicelui prețurilor de consum ale populației, ca un instrument care furnizează o estimare riguroasă, după criteriile științifice, a evoluției de ansamblu a prețurilor bunurilor și serviciilor ce formează obiectul consumului unei familii.

Astfel, de exemplu, indicii prețurilor de consum al populației în luna aprilie 1991, comparativ cu luna octombrie 1990 se situau la următoarele valori (tabelul nr. 1) :

TABELUL NR. 1

INDICII PREȚURILOR PENTRU	OCTOMBRIE 1990	APRIIE 1991
TOTAL GENERAL	100,0	228,2
— mărfuri alimentare	100,0	255,8
— mărfuri nealimentare	100,0	225,0
— servicii	100,0	175,9

Sursa : *Buletinul de informare publică*, Comisia Națională de Statistică, nr. 4/1991.

Dacă punem în corelație elementele ce compun structura cheltuielilor totale de consum ale unei familii de salariați din țara noastră (în anul 1990) cu evoluția prețurilor la diverse categorii de mărfuri (tabelul nr. 2) se pot trage concluzii relevante cu privire la evoluția puterii de cumpărare a populației și a ritmului de creștere a costului vieții.

TABELUL NR. 2

STRUCTURA CHELTUIELILOR TOTALE DE CONSUM ÎN ANUL 1990	%
CHELTUIELI TOTALE DE CONSUM	100,0
din care :	
— consum alimentar și băuturi	49,4
— mărfuri nealimentare	33,7
— servicii	16,9

Sursa : *Informații statistice operative* — seria *Bugetul de familie*, Comisia Națională de Statistică, nr. 1/1991.

Se poate observa, așadar, că cele mai mari creșteri au suferit prețurile la produsele alimentare (255,8%) care dețin și cea mai importantă pon-

dere (aproape 50%) din totalul cheltuielilor de consum ale unei familii de salariați. Acest fapt se reflectă vizibil și în valoarea totalului general al indicelui prețurilor de consum ale populației (228,2%), care depășește atât creșterea indicelui de prețuri la mărfurile nealimentare (225,6%) cit și pe cea a indicelui serviciilor (175,9%).

O posibilă consecință a acestei evoluții poate consta în sporirea ponderii cheltuielilor pentru consumul alimentar în totalul cheltuielilor de consum ale unei familii, pe ansamblul anului 1991, situație care ar echivala, de fapt, cu o scădere a nivelului de trai, întrucât aceasta ar însemna diminuarea dramatică a cheltuielilor destinate consumului de bunuri nealimentare și servicii.

Pentru a ilustra mai convingător afirmația de mai sus, este suficient să analizăm evoluția cheltuielilor de consum și a structurii acestora în comparație cu evoluția prețurilor, pe exemplul unei familii medii de pensionari de asigurări sociale de stat.

În anul 1989, pensia medie a unui pensionar de asigurări sociale de stat cu vechime integrală în muncă, era de 2 016 lei/lunar. Considerând că ambii membri de familie dispuneau de pensie echivalentă cu nivelul pensiei medii, venitul lor total, cumulat, era de 4 032 lei.

În prezent (mai 1991) venitul lunar al aceleiași familii de pensionari a sporit cu suma de 2 940 lei (1 470×2) reprezentând compensarea și indexarea acordate în urma creșterii prețurilor.

Așadar, venitul total al familiei analizate a crescut de la 4 032 lei, la 6 972, adică cu 73%. În același timp, prețurile bunurilor de consum și al serviciilor au crescut, numai în perioada octombrie 1990—aprilie 1991 cu 128%.

Pentru a oglindi structura consumului și evoluția acestuia pe elemente componente, vom lua în considerare structura cheltuielilor de consum ale unei familii de pensionari în anul 1990¹:

— cheltuieli pentru consum alimentar	58,2%
— cheltuieli pentru mărfuri nealimentare	24,4%
— cheltuieli pentru plata serviciilor	17,4%

Sub raport valoric, cheltuielile bănești ale unei familii de pensionari alcătuită din 2 membri erau, în 1990, următoarele:

— cheltuieli pentru consum alimentar	1 469 lei;
— cheltuieli pentru cumpărarea de mărfuri nealimentare	813 lei;
— cheltuieli pentru plata serviciilor	649 lei.

Creșterea prețurilor de consum în anul 1991, a fost următoarea²:

	DECEMBRIE 1990	APRILIE 1991
TOTAL GENERAL	100	164,6
— mărfuri alimentare	100	207,8

¹ Sursa: *Informații statistice operative*, seria *Bugetul de familie*, nr. 1/1991, Comisia Națională de Statistică.

² Sursa: *Buletin statistic de prețuri*, Comisia Națională de Statistică, nr. 6/1991.

— mărfuri nealimentare	100	137,2
— servicii	100	131,0

Avînd în vedere această evoluție a prețurilor, reiese că pentru păstrarea consumului constant la nivelul anului 1990, familia de pensionari analizată trebuia să efectueze — în aprilie 1991 — următoarele cheltuieli :

— cheltuieli pentru consum alimentar	= 1 469 lei × 2,078 =	3 052 lei
— cheltuieli pentru consum nealimentar	= 813 lei × 1,372 =	1 115 lei
— cheltuieli pentru plata serviciilor	= 649 lei × 1,310 =	850 lei
TOTAL		5 017 lei

Analizînd noua structură a cheltuielilor de consum, va rezulta :

— cheltuieli pentru consum alimentar	60,80% ;
— cheltuieli pentru consum nealimentar	22,20% ;
— cheltuieli pentru plata serviciilor	17,00% .

Din cele arătate mai sus, reiese faptul că, pentru a păstra neschimbat consumul alimentar la nivelul anului 1990, familia de pensionari luată în studiu, va fi nevoită să-și reducă ponderea consumului de mărfuri nealimentare cu 2,20% și a celui de servicii cu 0,40%, ceea ce indică în mod cert o scădere a nivelului de trai.

Pentru a răspunde cerințelor impuse de necesara protecție socială a populației cu creșterea inevitabilă a costului vieții, este necesar a se găsi răspunsuri la cîteva probleme metodologice și de principiu referitoare la :

1. CUM CALCULĂM INDICELE COSTULUI VIEȚII ? În prezent, Comisia Națională de Statistică utilizează pentru calculul indicelui prețurilor de consum al populației, următoarele elemente :

— un „coș” de mărfuri (alimentare și nealimentare) și servicii reprezentative, cuprinzînd peste 2 400 de sortimente ce acoperă, practic, toate grupele de produse ; acest „coș” urmărește să caracterizeze structura consumului populației, evaluată pe baza cercetării selective a bugetelor de familie ;

— se înregistrează numai prețurile pentru mărfurile efectiv vîndute, respectiv tarifele pentru serviciile efectiv prestate, în cîteva sute de puncte fixe de vînzare din întreaga țară ;

— calculul indicelui se stabilește ca o medie a indicilor individuali, ponderați cu anumiți coeficienți ce exprimă greutatea specifică pe care un produs o deține în structura consumului ; pentru aceasta se utilizează formula indicelui de tip Laspeyres, cu ponderare din perioada de bază ;

— nu se iau în calcul autoconsumul de bunuri și servicii din producția proprie a gospodăriei familiale, precum și cheltuielile sub formă de impozite, taxe, amenzi, dobînzii plătite la credite, rate de asigurare, depuneri și dobînzii la C.E.C., cheltuieli de participare la jocuri de noroc etc.

În legătură cu aceste aspecte, se pot pune sub lupa analizei critice cîteva note specifice referitoare la volumul de cuprindere a indica-

torului, formula utilizată în calcul și criteriile de alegere a unei variante optime, ce condiții trebuie să îndeplinească baza de comparabilitate etc.

Problema stabilirii „coșului” de produse și servicii ce stau la baza calculului indicelui este delicată, fie și numai dintr-un punct de vedere: nu pot fi incluse toate bunurile și serviciile, întrucât, în mod obiectiv nu toate au caracter de reprezentativitate pentru consumul populației la un moment dat. Practica internațională arată că adesea, componența coșului de bunuri și servicii luat în calcul, diferă în funcție de organizațiile și instituțiile (din aceeași țară) care și propun determinarea indicelui prețurilor. Astfel, nu de puține ori, produsele și serviciile luate în considerare de organizațiile sindicale, de pildă, diferă de cele avute în vedere de organizațiile guvernamentale de statistică. Este, de asemenea, necesar să se elimine orice fluctuație întâmplătoare care poate da naștere la variații bruște ce țin de substituția unor articole cu caracter sezonier dintr-o grupă sau alta de produse luate în calcul.

În același timp se pun probleme legate de necesitatea asigurării comparabilității în timp a elementelor luate în calcul. Or, trebuie arătat că în economia noastră este de prevăzut că vor apare multe produse noi care, în perioadele anterioare nu intrau în structura consumului, tot așa cum alte produse își vor diminua ponderea sau chiar vor dispărea. În acest context, trebuie analizat care poate fi procentul maxim de modificare pe care îl poate „suporta” coșul de produse și servicii, pentru a-și păstra caracteristicile de comparabilitate în timp.

În ceea ce privește formula matematică utilizată, teoria și practica în acest domeniu au decontat, în timp, două variante cu abordare mai frecventă:

— indicele prețurilor tip Laspeyres, cu ponderare din perioada de bază;

— indicele prețurilor tip Paasche, cu ponderare din perioada curentă.

Diferența esențială în modul de calcul al celor doi indicatori constă în aceea că primul (I.L.) determină modificarea relativă a prețurilor în perioada curentă față de perioada de bază, corespunzătoare comparării aceleiași structuri a coșului de bunuri și servicii luat în calcul în perioada de bază, în timp ce al doilea (I.P.) determină modificarea relativă a prețurilor în perioada curentă față de perioada de bază, însă raportat la cantitățile și structura consumului din perioada curentă. Cu alte cuvinte, indicele tip Laspeyres nu ia în considerare produsele și serviciile noi apărute pe piață în perioada curentă, iar indicele tip Paasche nu ia în considerare produsele și serviciile care nu se mai produc/prestează în perioada curentă. De aici pot fi pornite o serie întregă de analize referitoare la produsele și serviciile nou apărute și la cele care „dispar” în timp și ponderea maximum admisibilă a acestor „erori” în cadrul coșului luat în calcul.

O judecată simplă ne face să apreciem că în economia noastră vor apare mai multe produse noi decât vor dispărea din cele vechi, având în vedere tendința firească de diversificare sortimentală și calitativă a produselor. Acest lucru poate conduce la înclinarea balanței în fa-

voarea utilizării formulei tip Paasche, care evaluează modificarea prețurilor implicate de nevoile actuale.

Pe de altă parte, indicele tip Laspeyres distorsionează creșterea prețurilor prin faptul că nu ia în considerare direcționarea firească a consumului — în perioada de scumpiri — către produsele mai ieftine, ceea ce conduce la supraevaluarea costului efectiv al vieții. Dacă ne referim la un produs, de pildă „laptele de consum”, și admitem că în perioada curentă acesta a suferit modificări în direcția sporirii calității (procent de grăsime, ambalare superioară etc.) reflectate în creșterea prețului, în acest caz, indicele tip Laspeyres va lua în calcul doar prețul nou, nu și diferența de calitate. Aceasta conduce la concluzia că atunci când calitatea mărfurilor din coșul de consum crește, iar prețurile cresc proporțional, acest indice supraevaluează evoluția creșterii vieții. În mod similar, în cazul în care produsele și serviciile suferă deprecieri calitative (reflectate în prețuri), indicele subevaluează costul vieții.

În cazul în care indicele supraestimează costul real al vieții, există pericolul ca, utilizându-l pentru indexarea veniturilor, aceasta să conducă la stimularea inflației prin creșterea mai rapidă a veniturilor decât a prețurilor. Având în vedere faptul că indicele tip Paasche duce de regulă la subevaluarea costului vieții, Comisia Națională de Statistică a preferat utilizarea primului indice (I.L.), criteriile avute în vedere ținând seama de datele disponibile în actuala etapă, precum și de necesitatea stabilirii unei protecții sociale corespunzătoare.

Metoda înregistrării numai a prețurilor pentru mărfurile efectiv vândute poate fi, cel puțin din punctul de vedere al consumatorului, nesatisfăcătoare. Astfel, există posibilitatea ca prețurile să crească, iar consumatorii să nu-și permită a le plăti, deci să-și reducă consumul. Să luăm exemplul unei mărfi oarecare, de pildă, un frigider, dacă prețul acestuia crește foarte mult și nimeni nu îl poate cumpăra, aceasta nu înseamnă că frigiderul nu s-a scumpit. Astfel, costul vieții devine o noțiune care se poate „dilata” sau „comprima” după cum aplicăm o metodologie sau alta în determinarea nivelului său.

2. ALEGEREA FORMEI DE INDEXARE reprezintă o problemă delicată întrucât, de cele mai multe ori, grupuri diverse de oameni se consideră nemulțumiți de o variantă sau alta a indexării. Protecția socială a populației împotriva creșterii prețurilor naște, de asemenea, multe conflicte de idei în rândul specialiștilor. Este vorba în primul rând de armonizarea intereselor economice pe termen lung cu interesele sociale (care se manifestă, în principal, ca interese imediate).

În practica internațională, indexarea salariilor cunoaște numeroase forme, dintre care menționăm :

a. INDEXAREA RETROSPECTIVĂ — când salariile urmează direct, în baza unei decizii anterioare, în mod automat, un indice reprezentativ al evoluției prețurilor de consum ;

b. INDEXAREA LA DATĂ FIXĂ — când adaptarea se face la momente convenite mai înainte, la 3 sau 6 luni, pe baza mișcării prețurilor în perioada de referință ;

c. SCARA MOBILĂ A SALARIILOR — este formula cea mai des utilizată ; compensațiile se acordă de fiecare dată când indicele de re-

ferință al prețurilor cunoaște o creștere determinată. În acest caz, salariile sînt adaptate la momente neprecizate anterior, dar de fiecare dată în aceeași măsură cu mișcarea prețurilor;

d. INDEXAREA ANTICIPATĂ — cînd salariile cresc anticipat, într-o anumită limită, după care se aplică indexarea retrospectivă (se folosește mai ales la convențiile pe termen lung);

e. CLAUZA DE RENEGOCIERE — cînd se introduce o clauză în contractul colectiv, ce stipulează redeschiderea negocierilor în cazul în care prețurile cresc peste o anumită limită, stabilită de comun acord.

Evident că alegerea unei forme sau a alteia de indexare, ține atît de specificul local al evoluției prețurilor, cît și de acordurile la care ajung partenerii sociali.

3. NIVELUL DE LA CARE SE PORNEȘTE în indexarea veniturilor, constituie, fără îndoială, un aspect determinant în problematica protecției sociale. Din acest punct de vedere, se poate practica indexarea la nivelul salariului și a pensiei minime, la nivelul salariului și a pensiei medii, ori pe grupe de salarii și pensii. Experiența din țara noastră ne arată că indexarea veniturilor este de natură să schimbe raporturile statonocite între diferitele categorii ale veniturilor. Astfel, indexarea cu sumă fixă (compensații) are unele avantaje, însă totodată poate fi sesizat un proces accentuat de nivelare a veniturilor. În mod concret, se constată că, dacă înainte de indexare, raportul între salariul minim pe economie și cel maxim (corespunzător unui director general de societate comercială) era de 1 : 5,85 în urma compensării, acest raport a ajuns de 1 : 3,70; așadar, o nivelare destul de accentuată, care poate conduce la scăderea motivației muncii pentru salariații cu înaltă calificare și răspundere.

În cazul veniturilor pensionarilor, în condițiile evoluției rapide pe verticală a prețurilor, indexarea realizează într-un anumit grad posibilitatea realizării unui consum constant pentru un coș de produse și servicii considerate de bază. Însă, dacă nu se ia în considerare și problema actualizării nivelului pensiilor, se ajunge, în mod concret, la situații în care persoane pensionate cu cîțiva ani în urmă, care la data ieșirii din activitate aveau o pensie echivalentă cu salariul mediu pe economie, să dispună în prezent, în urma evoluției prețurilor și a salariilor, de o pensie echivalentă cu numai o jumătate sau un sfert din salariul mediu actual. În acest sens, se impune elaborarea unui nou sistem de calculare a pensiilor, care să ia în considerare atît contribuția efectivă la bugetul asigurărilor sociale, cît și evoluția de ansamblu a economiei. S-ar realiza astfel așa-numita „dinamizare“ a pensiilor, despre care s-a vorbit atît de mult în economia vest-germană în anii '50. Considerăm deci, că a tinde spre o protecție socială eficientă și avansată a pensionarilor, necesită corelarea permanentă (anual) a nivelului pensiilor cu nivelul performanțelor economice și al salariilor actuale, paralel cu indexarea în raport cu indicele costului vieții.

De aceea, mai ales în condițiile în care prețurile produselor alimentare au suferit creșteri de circa 2,5 ori față de luna octombrie 1990, este necesar ca indexarea pensiilor să țină seama de necesitatea menținerii constante a consumului alimentar al familiilor de pensionari în perioada de tranziție.

4. DETERMINAREA PROPORȚIEI OPTIME DE ACOPERIRE a diferenței de prețuri prin compensații reprezintă un aspect important în ansamblul problematicii indexării. În general, în țările cu experiență în acest domeniu, indexarea salariilor nu se face pe măsura creșterii indicelui prețurilor pe motiv că există rezerve la populație pentru acoperire; punerea în circulație a acestor rezerve determină într-o anumită măsură însănătoșirea echilibrului monetar. De regulă, se acceptă că 8—10% din sporul prețurilor poate fi lăsat neacoperit de către indexare, aceasta avînd un rol în sporirea motivației muncii și ridicarea productivității. În orice caz, pentru salariați poate fi acceptat un asemenea „ecart de stimulare”, în vreme ce pentru pensionari, acoperirea trebuie să tindă spre procentul maxim, altfel avînd loc un proces negativ de erodare a veniturilor (și așa reduse) ale acestei fragile categorii sociale.

Experiența multor țări în legătură cu indexarea veniturilor populației, dovedește că evitarea unor suspiciuni, a neîncrederii, precum și ameliorarea tensiunilor dintre partenerii sociali, implică participarea la procesul de elaborare a măsurilor în acest domeniu, atît a specialiștilor din institutele de statistică sau de cercetări, cît și a reprezentanților competenți ai patronatului și sindicatelor. Implicarea acestora trebuie să aibă loc inclusiv în procesul de fundamentare a metodologiei de calcul al indicelui prețurilor de consum al populației, în alegerea și ponderarea corectă a articolelor ce compun structura „coșului” de bunuri și servicii utilizat la calculul indicelui etc. De aceea se impune asigurarea corectitudinii absolute în publicarea datelor, sesizarea oricăror distorsiuni sau abateri de la metodologia adoptată și acceptată, precum și respingerea oricăror presiuni „invizibile” ce ar putea afecta veridicitatea elementelor luate în calcul.

5. INDEXAREA SALARIILOR CU ALȚI FACTORI se impune, avînd în vedere tendința permanentă ca revendicările de salarii ale sindicatelor să depășească atît creșterile de prețuri, cît și eventualul spor de productivitate. În țara noastră, liberalizarea aproape concomitentă a prețurilor și a salariilor a creat condițiile atît pentru așezarea pe baze sănătoase a procesului muncii și realizării produselor, cît și pentru recompensarea pe măsură a muncii eficiente, aducătoare de profit individual și social. Cu toate acestea, se constată că în mod frecvent „valul” revendicărilor salariale acoperă în totalitate „plaja” veniturilor societăților comerciale, fapt ce duce în cele din urmă la sporirea costurilor și deci și a prețurilor. Astfel, în încercarea de a apropia nivelul salariilor de cel al prețurilor, în cele din urmă, prețurile se vor îndepărta din nou, iar spirala inflaționistă odată declanșată, cu greu va mai putea fi oprită. Cum plastic se exprima un economist american, inflația este ca pasta de dinți: e ușor să o scoți din tub, dar imposibil să o mai introduci la loc! De aceea este necesar să se găsească și alți factori în raport cu care să se realizeze indexarea salariilor, în speță, productivitatea muncii.

În economia noastră se resimte tot mai mult necesitatea unei astfel de corelații între salarii și productivitate, întrucît asistăm la creșterea continuă a nivelului salariilor pe fondul descreșterii indicatorilor producției (tabelul nr. 3).

Dinamica salariului mediu nominal net

	OCTOMBRIE 1990 = 100			
	ianuarie 1991	februarie 1991	Trim. I 1991	Aprilie 1991
TOTAL	115,5	113,5	115,5	134,5
— INDUSTRIE	119,0	114,9	118,5	196,0
— CONSTRUCȚII	90,8	88,2	98,6	172,4
— AGRICULTURA	109,4	107,0	111,1	160,8
— TRANSPORTURI	119,3	121,1	112,3	194,0

Sursa : *Buletinul de informare publică*, Comisia Națională de Statistică, nr. 4/1991.

După cum se observă în tabelul nr. 3, dinamica salariului mediu nominal net în perioada octombrie 1990—aprilie 1991, ne arată aproape o dublare a salariilor, în condițiile în care indicii producției industriale au scăzut, iar numărul personalului (salariaților) a crescut.

O condiție esențială în optimizarea raportului prețuri-salarii, o constituie corectarea mișcării salariilor nominale cu indicele de modificare a productivității muncii, calculat în prețuri constante. Altfel, sporurile de salarii obținute fără a se produce mai mult și mai eficient, conduc la inflație generată prin costuri, care va declanșa noi revendicări și tot astfel pînă la „supraincălzirea” mașinii de tipărit bani, fără ca toate acestea să aibă vreun efect benefic pentru societate ori pentru membrii săi.

În principal, practica țărilor dezvoltate cunoaște două metode de indexare a salariilor cu indicele de creștere a productivității muncii :

a. prin adaosuri la salariul tarifar — metodă larg utilizată în S.U.A. și Japonia, constînd în stabilirea prin contractul colectiv a modului de calcul și a legăturii dintre salariu și productivitatea muncii (creșterea procentuală, creșterea absolută și evoluția raportului dintre nivelurile celor doi indicatori); adaosul se acordă, de regulă, la un interval de un an ;

b. prin plata unor premii colective pentru realizarea „programelor de eficiență” ; mai răspîdită în țările vest-europene, metoda se caracterizează prin amînarea acordării premiilor pe un interval mai mare de timp, care poate fi și de 5 ani.

Se mai poate utiliza și indexarea în raport cu venitul național, cu întreaga masă a salariilor, cu alte venituri, precum și forme mixte. Oricum, este evident că numai munca eficientă poate aduce îmbunătățirea situației materiale a fiecărui salariat, căci altfel, drepturile suplimentare obținute fără antrenarea unui spor de eficiență, se topesc rapid sub razele inflației. În legătură cu problematica nivelului salariilor, s-a vehiculat adesea ideea că, dacă avem prețuri apropiate de cele

mondiale, trebuie să avem și salarii asemănătoare. Dacă însă analizăm cât se muncește pentru producerea bunurilor într-o țară dezvoltată și cât se muncește la noi pentru producerea aceluiași bunuri, vom constata diferențe asemănătoare ca proporție cu diferențele între salarii. Este adevărat că dincolo de aceste discrepanțe se află diferențe de tehnologie, organizare, calificare și, mai ales, disciplină a muncii, pe scurt de productivitate, diferențe ce se reflectă, firește, în puterea de cumpărare a populației.

În raport cu cele arătate, considerăm că în vîltoarea tranziției spre un nou sistem economic, cea mai bună protecție socială a salariaților (în condițiile în care tot ei sînt și „motorul” economiei) îl constituie nu neapărat o sumă mai mare de bani la dispoziție, ci efortul inteligent și eficient pus în slujba bunăstării individuale, ce se transformă în timp, cu necesitate, în bunăstare socială.